

VYSTŘIHNI ROBOTA

- 1 propichni černé dírký – třeba jehlou
- 2 spoj bavlnkou nejprve ruce k sobě a potom nohy, na obou stranách udělej uzlíky
- 3 spoj bavlnky podle nákresu na druhé straně
- 4 tahej bavlnkou a rozhybej robota

SVĚTOVÁ PREMIÉRA V HRADCI KRÁLOVÉ

V roce 2021 uplynulo 100 let od prvního uvedení divadelní hry R.U.R. Světovou premiéru měla hra právě v Hradci Králové – v Klicperově městském divadle, kde ho pro nadšenou veřejnost sehrála místní Jednota divadelních ochotníků Klicpera. Stalo se to 2. ledna 1921.

A nebyla to náhoda. Nebo možná tak trochu...

Původně totiž mělo premiéru odehrát Národní divadlo v Praze. Tam ale měli nějaké problémy, a tak hradecké divadelníky prosili dopisem o posečkání a odložení termínu premiéry. Hradečtí ale buď dopis nedostali, nebo aspoň říkali, že ho nedostali včas, a tak si doslova urvali světové prvenství.

R.U.R. se odehrálo, diváci byli nadšení, představení vyprodané. Jen se nám, bohužel, nedochovaly žádné fotky, jen plakát a novinové články a recenze.

Už rok předtím hradečtí ochotníci sehráli Čapkova Loupežníka a v roce 1928 společnou hru bratrů Čapků Adam Stvořitel. Z této hry nechali pořídit celé album fotek, které jako dárek poslali Karlu Čapkovi s politováním, že se na ně nemohl přijet do divadla podívat.

Po Čapkově smrti nazkoušeli v Hradci Králové R.U.R. znovu. Na počest autora bylo drama uvedeno v roce 1939.

ROBOTA

V roce 1920 je už Čapek uznávaným spisovatelem a novinářem. Je mu právě 30 let a vychází jeho – asi nejhranější drama R.U.R. (Rossum's Universal Robots). Science fiction o umělých bytostech a o tom, jak zničí lidstvo a ovládnou svět, zajistí Čapkovi obrovskou slávu po celém světě. Ale co tomu předcházelo?

Karel Čapek si prý jednou při cestě tramvají do práce všiml, že lidé se uvnitř vozu bezduše kývají, není v nich ani jiskra života a všichni vypadají tak nějak stejně. A v hlavě se mu začalo honit téma. Zamýšlel se nad tím, jak každodenní rutina a stále se opakující práce dělá z lidí neživé stroje.

Jen jak je pojmenovat...? Třeba laboři? To by se možná ujalo v anglicky mluvících zemích, ale jinak to nezní nic moc.

Zeptal se tedy bratra Josefa, malíře. A ten mu poradil, aby jim říkal roboti – od slova robota nebo robotovat. A povedlo se! Slovo robot zdomácnělo nejen u nás, ale znají ho i lidé po celém světě.

Jen význam se mění... Karel Čapek si roboty představoval jako androidy – chtěl, aby vypadali jako lidé, ale měli strnulé pohyby a neměnný výraz v obličeji. Teprve později si divadelní a filmoví režiséři i vědci vymysleli všelijaké kovové roboty s čudlíky, chapadly, světelnými diodami apod. Robotické pomocníky začaly vyrábět také továrny – byly to všelijaké automatické přístroje, které pomáhaly ve výrobě. A postupně se v malé verzi dostaly i do kuchyní.

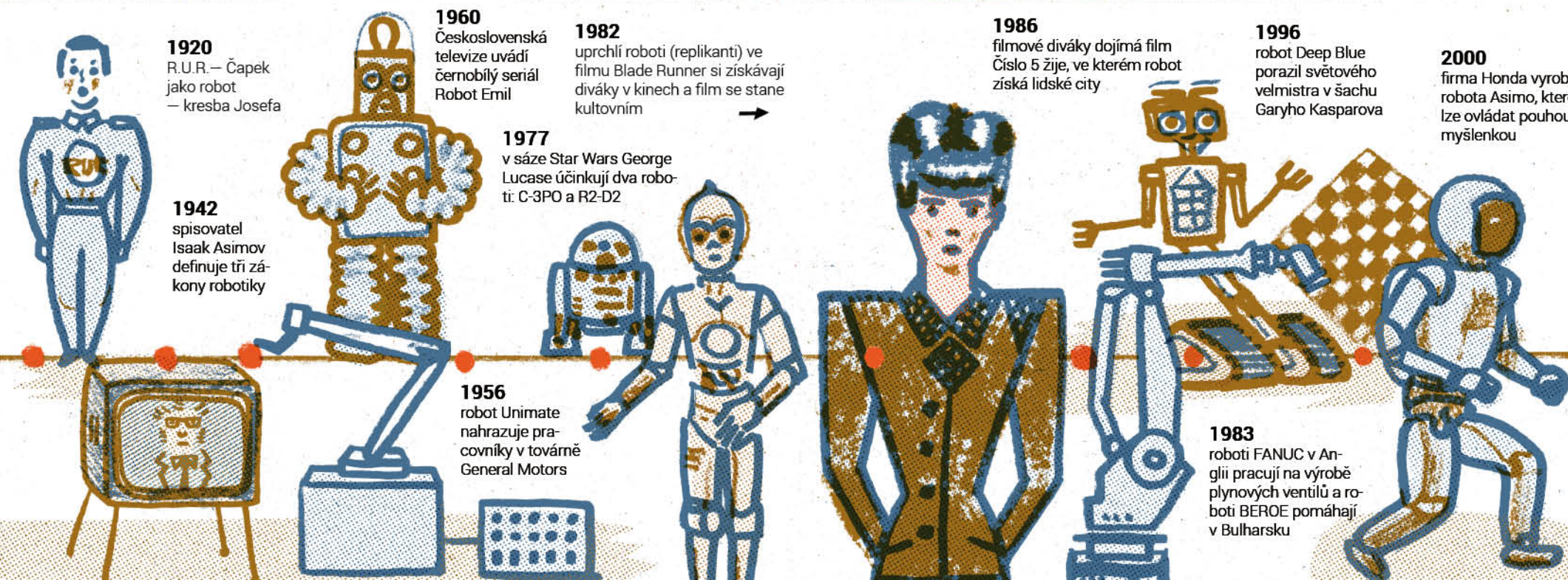
HRADEC KRÁLOVÉ

Brožuru vydala Společnost ochránců památek ve východních Čechách, z.s. s podporou Statutárního města Hradec Králové a dárců, kteří projekt podpořili na donio.cz

Na přípravě brožury spolupracovali: Ilona Machová (koncept a texty), Ludmila Žiábková (produkce a korektury), Eva Horská (ilustrace) & Kateřina Zelingrová (grafika a sazba)

Za pomoc při zpracování děkujeme Petře Landsmannové, Hasanu Zahirovičovi, za poskytnutí materiálů Muzeu bratrů Čapků Malé Svatoňovice, Státnímu okresnímu archivu HK, Muzeu východních Čech v HK a dalším

Náklad 3 000 ks

ZAMILOVANÝ REBEL? KAREL ČAPEK

A JEHO SVĚTOVÁ PREMIÉRA
V HRADCI KRÁLOVÉ

KAREL ČAPEK & HRADEC KRÁLOVÉ

Karel Čapek (1890-1938) byl nejmladším ze sourozenců Čapkových. Jeho sestra Helena a Josef Čapek se narodili v Hronově, Karel přišel na svět v Malých Svatoňovicích. Celá rodina se krátce po Karličkově narození přestěhovala do Úpice. Tam děti chodily do školy a objevovaly krásy místní přírody. Když bylo Karlovi 11, odešel studovat na gymnázium do Hradce Králové, kam už předtím chodil i jeho tatínek Antonín.

A protože byl Karel ještě chlapec, spolu s ním tam odjela i jeho "pohádková" hronovská babička Helena Novotná. Spolu bydleli v bytě na Malém náměstí čp. 117 s výhledem na hory. Karel navštěvoval C. a K. gymnázium, které v té době sídlilo v bývalé jezuitské koleji na Velkém náměstí. Tam docházel až do roku 1905.

S léty, která v Hradci strávil, jsou spojeny jeho první literární pokusy — v hradec-
kých studentských časopisech Obzory a Revue nejmladších a v brněnské Neděli a Moravské Orlici, kde uveřejnil několik svých básní.

Do Hradce za ním dojížděla taky sestra Helena, která se tu učila dělat krajky a vařit a stolovat v místním hotelu. Pravidelným návštěvníkem byl i bratr Josef.

Inspiraci Hradcem Králové můžeme najít v Čapkově tvorbě: krásnou Mimi v Loupežníkovi mu byla asi jeho druhá láska z Hradce Anna Nepeřená, hradecký pivovar najdeme v románu Továrna na absolutno. Hradec zmiňuje i v předmluvě ke Křákonosově zahradě bratří Čapků a drobnějších textech - např. Obrázcích z domova. Z Devatera pohádek mohou znát čtenáři kočku Júru, kterou našel Karel Čapek jako kotě cestou na hradecké nádraží. Nakonec se z ní sice vyklubal pořádný kocour, ale v pohádce už zůstala. Díky Heleně Čapkové a její vzpomínkové knize Moji milí

bratři máme možnost nahlédnout i do osobní korespondence, která nám o Karlově pobytu ve městě nad soutokem může dlouze vyprávět.

„Jsou okolnosti, které mi tak ten život tady činí velice sympatickým. A to je velké a krásné v poslední době hnutí ve studentstvu. Zvlášť, teď je mohutné probuzení v Hradci. Abych mluvil krátce: vychází zde hektografovaný studentský měsíčník, ovšem tajný (ač je to tajemství už trochu veřejné), a seskupil se studentský sebevzdělávací spolek, ovšem také tajný. Ten spolek má ovšem cíle krásné a ušlechtilé, ale příliš snadno se můžeme dobrovolně rozejít. Zvláštní, prazvláštní náhodou se stalo, že se ve výboru ocitl i kollega Čapek.”

19. ledna (1905); kráceno (z korespondence Karla Čapka rodině, uvedené v knize Moji milí bratři; H. Čapková)

Karlu Čapkovi bylo 30. dubna 2019 uděleno čestné občanství města Hradce Králové in memoriam.

ZAMILOVANÝ

Karel Čapek se, stejně jako jeho spolu-
lužáci, zajímal o děvčata. Setkával se s nimi během studia, protože dívky měly v té době vůbec poprvé možnost studovat na gymnáziu — ovšem vždy jen v oddělených třídách. Chlapci jim ale půjčovali knížky, zapojovali je do dění ve studentských spolcích, a vůbec dbali na to, aby i ony mohly číst kvalitní a zajímavou literaturu.

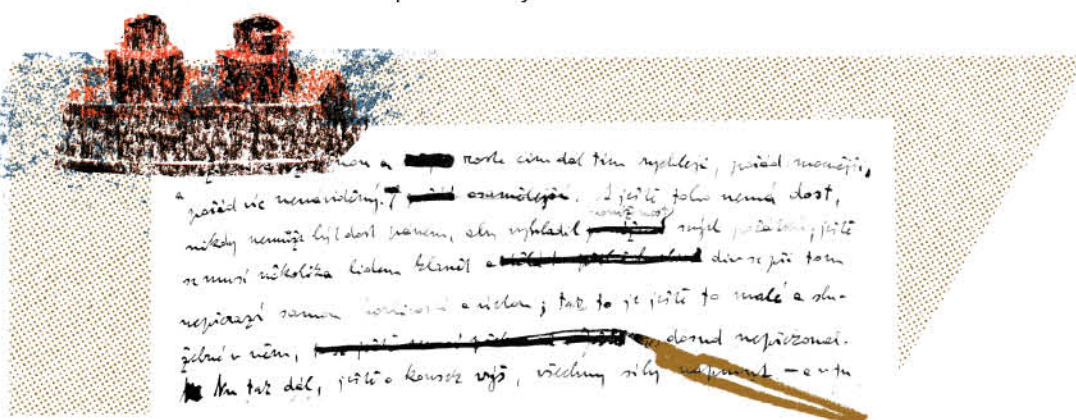
Karla Čapka nejprve zaujala Marie Svatoňová, o které psal i své druhé, čtenářům asi známější lásce Anielce: „Taková Márinka Svatoňová — je chápavá, ráda by se vzdělávala — při tom je ale bigotní a klerikální, koketní — a přece je v ní něco, z čeho by se dala utvořit žena jiná.”

Zdá se ale, že u ní neměl velký úspěch — zvlášť když přijel za Karlem na návštěvu jeho starší bratr Josef, který se jí zalíbil. Odmitnutý, ale smířený Karel se s tím svěřil v dopise sestře Heleně.

Múzou hradeckých studentů byla Anna Nepeřená — dcera regenschoriho (ředitele chrámového sboru), která bydlela jen kousek od bytu Čapkových. Její charisma zapůsobilo na mladého Karlička velice mocně. Anielka, jak jí říkali, mu jeho lásku neopětovala, i když Karel jí během několika měsíců napsal desítky

dopisů i několik básní. A psal jí ještě potom, co odešel z Hradce na gymnázium do Brna. Anielka si nakonec vzala Čapkova spolužáka.

Ale na Karla nezapomněla. Jeho dopisy si schovala a později, když viděla v divadle Loupežníka, došlo jí, že ona je ta milovaná Mimi a Karel ten vášnivý Loupežník. Vytáhla dopisy ze zásuvky a svolila k jejich vydání s podmínkou, že vyjdou až po její smrti. Dnes je známe pod názvem Dopisy Anielce.

REBEL ?

Cože? Říkáte si: Karel Čapek a rebel? No ano — i náš nejslavnější spisovatel měl svá „teleci“ léta. Během pobytu v Hradci byl sice vynikajícím studentem, na druhou stranu ale ne vždy souhlasil se svými profesory, účastnil se spolkových akcí, psal do studentských časopisů a četl „zakázané“ knihy. A navíc zlobil babičku! Že to není nic zásadního?

V té době, o které mluvíme, v letech 1901-1905, už to mělo Rakousko-Uhersko docela nahnuté. V Čechách a dalších státech monarchie sílila nevole vůči císařství. Zároveň se stále rozvíjela myšlenka slovanské vzájemnosti, a tak bylo pochopitelné, že i takové malé nevinné štouchnutí do vosího hnízda mohlo udělat pěknou paseku. Studenti mohli číst jen knihy, které byly schválené. Ty ostatní byly zakázané a za jejich držení mohli být studenti potrestáni. Pod kontrolou bylo i trávení volného času. Takže to, že studenti vedli svůj spolek, bylo nad poměry odvážné. A nebyl to spolek malý.

V Mansardě, jak se jmenoval, se scházelo kolem padesátky studentů z různých hradeckých škol — a to nejen chlapci, ale i dívky. Mansarda pořádala přednášky, vzdělávací večery, čtení, básnická klání, a dokonce i výlety za město. A taky měla vlastní knihovnu.

Karel Čapek byl spoluzakladatelem Mansardy a také přispíval do několika student-
ských časopisů (např. Revue nejmladších). I když se obvykle podepisoval pseudo-
nymy — třeba jako Aristos nebo Milo, nakonec se mu to prý stalo osudným.

Mladý rebel Čapek byl sice vynikajícím žákem, ale v Hradci nedostudoval. Prý byl vyhozen. Verzí tohoto příběhu je několik. Jedna říká, že snad napsal posměšnou básničku nebo slohovou práci proti císaři, jiná si vystačí s tím, že byl členem Mansardy, která byla považována za anarchistický spolek. Helena Čapková ale ve svých memoárech Moji milí bratři zmiňuje, že rodiče nejdříve plánovali, že Karel bude studovat v Hradci, ale potom, co se Helena odstěhovala do Brna, uvažovali, že Karel přestoupí právě tam.

Později ale Helena píše, že si Čapka zavolal pan ředitel a oznámil mu, že ho někdo prozradil:

„Náš ústav vás ztrácí nerad, Čapku, byl jste výtečným žákem, ale teď tyhleto spolky a věci - nemohu, než vám radit: vystupte sám a jděte jinam. Jinak vám hrozí consilium abeundi!“ *

Sotva se tedy dozvíme, jak to bylo doopravdy. Část školního archivu z té doby je totiž zřejmě navždy ztracena, takže kloudný důkaz o tom, jak to bylo, prostě nemáme.

* consilium abeundi – doporučení odejít (na žádost žáka, rodičů nebo z dalších důvodů)

